

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

SZERKESZTŐSÉG,

hova a lap szellemi részét illető
minden küldemény intézendő:
Füvészkert-utca 1079.

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven.

Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések
díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél
100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr.
Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

KIADÓ HIVATAL,

hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó
minden küldemény intézendő:
Főiskola, háznagyi hivatal.

Tartalom. A lelkészválasztási törvényjavaslatról. Bihari Lajos. — A magyar nyelv a konventi tantervben. Kardos Albert. — Közügyeink. Az első canonica visitatio Radnallippán. Csák József. — Nekrológ. Illyés István. Egy lelkész-társtól. — Irodalom. — Különb-félék. — Szerk. posta. — Hirdetések.

A lelkészválasztási törvényjavaslatról.

I.

A konventi bizottságnak zsinati „Törvényjavaslat“-ával foglalkozik most a magyar ref. egyház intelligentiája. Csak az a kár, hogy kevés az ideje, szept. 30-ig az egyházkerületek is tartoznak beküldeni véleményeiket. Nincs egy negyedév idő sem az egyházi törvények gyökeres átalakítását célzó, 581. §-ból álló javaslatnak megvitatására, pedig a zsinat nem országgyűlés, hol hónapokig lehetne tárgyalni egy javaslatot, oda mindennek olyan elkészült állapotban kellene feljutni, hogy a zsinati atyák hosszabb vita nélkül elfogadhassák, elvethessék vagy módosíthassák.

A javaslat „harmadik részét“ a lelkészválasztási törvények képezik, melyek az eddigi hangulatból ítélve, kedvező fogadtatásban fognak részesülni, még a mindenben ellenzéki Mocsáry szerint is: „e tárgynál érvényesülni fog a jelszó: több szabadság!“ (Sárosp. L.). Hát én szívesen elismerem, hogy némely részleteiben (candidatio eltörlése, meghívás útján való választás) csakugyan több szabadságot teremtene a javaslat, de erősen meg vagyok győződve arról is, hogy a mennyiben törvényerőre jut, a zavart és a visszaéléseket nem megszüntetni, de szaporítani fogja.

Teljes lehetetlen egy hírlapi cikk keretében az 56 §-ból álló javaslatot részletes és kifejtett kritika tárgyává tennem, majd megteszik ezt a lelkészi értekezletek, egyházmegyék, egyházkerületek és maga a zsinat. Én csak per tangentem kívánok néhány észrevételt tenni azon jó

szándékkal, hogy a nagyfontosságú ügynek általam forrón óhajtott, minden oldalról megvilágításához igénytelen megjegyzéseim is szolgáltatassanak néhány halvány sugárt.

Mindenekelőtt konstatálni kívánom, — a mit bizonyára sokan észrevesznek, — hogy a törvényjavaslatból — nem tudom tévedésből-e, vagy szándékosan — kimaradt az eddigi törvény rendkívül fontos ama §-a: „a lelkészek élethossziglan választatnak“, ellenben erősen hangsúlyoztatik, hogy „a lelkészi hivatal üresedésbe jő nyugalmomba lépés vagy egyházi hatóság általi nyugalmazás által“. Mi akar ez lenni, talán csak nem akarja a konventi bizottság Magyarország református lelkészeit megfosztani azon kibeszélhetetlenül fontos eddigi joguktól, hogy hivataluk ha csekély díjazást nyújt is, de legalább élethossziglan tart? Szomorú volna, ha a zsinat már most, a mikor a nyugdíjintézet még csak messze távolban elérhető ideálként lebeg sóvár szemünk előtt, ezen állásontra helyezkednék. Videant consules!

A mostani lelkészválasztási törvény is olyan, melyből lehetetlen kiolvasni: milyen az elve, milyen az iránya? Meghagyja a gyülekezet szabadválasztási jogát, el is veszi azt, liberalis is, illiberalis is. És a mint 10 év megmutatta, nem vált be. Az elv a törvénynek éltető lelke, egyedül szilárd alapja, melyen annak egész épülete felépíthető. A szint nem valló, a két- vagy többelvű, habarék törvény korösszülött, mely csak rövid ideig él. És az új lelkészválasztási törvényjavaslat épen ilyen, azzal a különbséggel, hogy míg a régi törvényben a szabadválasztás és a kinevezés két, egymással tűz- és vízként ellenkező elve egyenlő arányban akart vegyítettetni, addig ezen új javaslatban a szabadválasztás elvéből valamivel többet adnak a mixtumhoz. Mi természetesebb, minthogy ha az egész javaslat a két fentemlített elv vegyes házassága, e házasságból olyan gyermekek: §-ok születnek, melyek sem nem reformátusok, sem nem pápisták.

Ime az indokolás a kijelölés hátrányairól beszél, s a javaslat a kijelölést még sem törli el egészen, hogy nyoma se maradjon. Ugyancsak az indokolás a pályázat hátrányairól is szól, a javaslat azonban a pályázat útján való választást mégis meghagyja. Ki ne látná itt az elvek összezavarását s ennek következtében a logikátlanságot. — Vagy hátrányos a pályázat, s akkor nincs helye a törvényben, vagy nem hátrányos, s akkor mire való a meghívás útján való választás? Még a legprecízebb törvénynek is megvannak a maga kibúvó ajtói, ha pedig a törvény olyan, mely lehetőségeket, vagy-vagy-ot állít fel, annak a gyakorlati életben nolle-vellezavar, visszaélés a következménye.

S hogy ez a zavar, ezek a visszaélések okvetlenül elkövetkeznek, ha esetleg e javaslat törvényerőre emelkedik, annak megjósolásához nem kell próféta tehetség. Nézzünk csak végig egy a javaslat által kontemplált meghívás útján való választást. Az esperes és két tanácsbíró kimegy és megkérdezi a) a presbyteriumot, b) magát a gyülekezetet, hogy van-e jelöltje, kit meghívás útján akar megválasztani. Vagy van, vagy nincs. Igen, de honnan tudja ezt meg kétségtelen bizonyossággal — mint a hogy az igazság és a kedélyek megnyugtatósa érdekében elengedhetetlenül szükséges — az a küldöttség? A presbyterium véleménye nem lehet döntő, mert a tapasztalat szerint ez a vélemény nem mindig a gyülekezeté is egyszersmind. Hányszor jön összeütközésbe az egyháztanács a gyülekezettel, a presbyterium az egyházközségi közgyűléssel. A gyülekezet megkérdezése pedig vagy absurdum, vagy pedig csak szavazás útján történhetik meg. Debreczenben vagy H.-M.-Vásárhelyen, p. o. csak úgy rövid úton egy meghirdetett népgyűlésen (hova a gyülekezetnek bizonyára nem megy el egy negyede, de nem is volna jó, ha elmenne, mert egy 8—10 ezer főből álló gyűlés nem egyéb monstrumnál), nem absurdum-e megkérdezni az összegyűlteket, hogy meghívás vagy pályázat útján akar-e az az egyház lelkészt választani, és az esetleg, bizonyára a nagyhangú kortesek által adott felelet vajjon biztosan annak a gyülekezetnek akaratára-e, melynek nagy része jelen sincs? Ha tehát az egyházmegyei küldöttség lelkiismeretes hűséggel az igazságot, a gyülekezet kétségbevonhatatlan akaratát akarja megtudni és deklarálni, meg kell szavaztatnia a gyülekezetet. S ekkor mi történik? Egy dologból kettő, esetleg három. Először szavazni kell arra: meghívás-e vagy pályázat, másodsor arra: ki legyen a meghívandó, és esetleg harmadszor a legtöbb szavazatot nyert két egyénre. Én édes Istenem, mily komplikált eljárás, mely — eltekintve attól, hogy az egyszerű nép által meg sem érthető — a bukott félnek minden ponton megnyitja az ajtót, hogy az így megejtett választást megtámadja.

Bihari Lajos.

A magyar nyelv a konventi tantervben.

III.

Valóban maig sem győzők eléggé csodálkozni az ev. ref. egyetemes tanügyi bizottságnak észjárásán. Az ev. ref. egyház méltán és büszkén hirdeti, — nem is szokta elmúlasztani az alkalmat a hangoztatásra, — hogy a hazában a legmagyarabb felekezet, és íme mivel bizonyítja magyarságát? A hol leginkább kimutathatná igaz magyar voltát, a hol legtöbbet tehetne a magyar nemzeti szellem ápolására és kifejlesztésére: az iskolában megrövidíti a magyar nyelvet, megnyirbálja jogait és megszorítja birtokát. — Míg ugyanis az országos tanterv a gymnasium nyolcz osztályában 30 órán át kívánja taníttatni a magyar nyelvet, az országosnak mintájára készült konventi tanterv ugyanazt a célt elérhetőnek véli 26 órával is. Az országos tanterv is hibát követ el, midőn az első osztályban a latinak 7 órát rendel a magyar nyelv 6 órája ellenében, de mivé törpül e hiba a konventi tanterv azon balfogásához, hogy az első osztály magyar nyelvi tanítására, a mely a későbbi magyar nyelvi, sőt minden más nyelvi oktatásnak alapjául van hivatva szolgálni, összesen csak 4 órát fordít.

Vagy úgy gondolkodtak a konventi tanterv készítői, hogy a protestáns gymnasiumok tanulói, mint tisztán magyar ajkú fiúk, úgyis eleget tudnak magyarul és úgyis megállják a versenyt a többi gymnasiumok tanulóival? Meglehet, hogy a protestáns iskolák növendékei a magyar nyelvben nem fognak hátrább maradni a vegyes ajkú intézetek tanulóinál; de még ez esetben is a tanterv gondolkodásmódját nagyon helytelennek kell tartanom. *Hát elfelejtették-e a konventi tanterv készítői, hogy a magyar nyelvet és irodalmat nem lehet elég sok órán át tanítani? Hát nem érzik-e, hogy a tiszta magyar vidékről származó ifjúnak jobban kell tudni magyarul. Ismernie kell a nyelvnek minden csínját-bínját, rejtve élő szarait, tösgyökeres kifejezéseit, használni kell tudnia a jelentés finom különbségeit, a szórendnek szabályokba nem foglalható csodálatos fordulatait, szóval uralkodnia kell érzék és tudat szerint a nyelv anyagán és szellemén egyaránt. Ezekre a tiszta magyar vidéken született, tisztán magyar ajkú iskolákban régzett ifjakra vár az a nagy feladat, hogy a magyar nyelv épségét megoltalmazzák a vegyes ajkú magyarok ezernyi idegenszerűsége ellen, hogy megvédjék a magyar nyelv génuszát a nyelvek művelődésével járó veszedelem, a kozmopolita szellem ellenében.*

A konventi tanterv a lefolyt iskolai év legvégén — úgy tudom — revisió alá került; lehetetlennek tartom, hogy a magyar nyelvnek e kedvezőtlen helyzete kikerülte volna az ev. ref. egyetemes tanügyi bizottság figyelmét. De ha ez mégis megtörtént volna, azt hiszem, az egyes gymnasiumok tanári testületeinek mégis lesz módjuk, hogy a magyar nyelvet legalább egy kevésbé kiszabadítsák a latinak nyomasztó nyúge alól. Ugy gondolom, hogy a konvent is volt oly szabadelvű, mint az országos közoktatásügyi kormány. A minisztérium ugyanis megadta mindenik tanári testületnek a jogot, hogy a kormány utólagos helybenhagyásával készíthetnek helyi tantervet. Használják fel tehát az ev. ref. gymnasiumok is e jogot oly értelemben, hogy a latin nyelvnek úgyis nagyszámú óráiból szakítsanak el egyet-egyét a magyar javára az első, második és negyedik osztályban. Így legalább nem lesz oly aránytalan különbség az országos és konventi tantervek magyar nyelvi óraszámai között. Különösen az első és negyedik osztály kívánja a magyar nyelvi órák szaporítását. Az első azért,

hogy a magyar nyelvi tanítás a grammatikai fogalmak ismeretében folyton előtte járjon a latin nyelvtannak; a negyedik pedig azért, hogy jusson elegendő idő Arany Toldijának olvasására, melyet legnagyobb meglepetésemre nem követel határozottan a konventi tanterv. A Toldi hiánya és a csekélyebb óraszám oly fogyatkozásai a protestáns tantervnek, hogy teljesen lerontják az országos tanterv fölötti azon felsőbb-ségét, mely a magyar irodalom tanításának két, a VII. és VIII. osztályra való kiterjesztésében nyilvánul.

A konventi tantervnek ilyen irányú javítását még a protestáns és főképp a tisztán magyar ajkú ifjúságnak reputációja is megköveteli. Azt a két-két órát, melyet a konventi tanterv a magyar nyelvénél megtakarít, — úgy látszik, — nem fordítja semmi másra, miért is az úgynevezett rendes és kötelezett tantárgyakat (hová a tornát, szépírást és éneket nem szoktuk számítani) a protestáns gymnasiumok tanulói kettővel kevesebb órában tanulják, mint az állam vezetése alatti intézetek növendékei. Ebből könnyen támadhatna az a ferde következtetés, hogy a konventi tanterv készítői eleve nem tartották képesnek a maguk tanulóit, tehát a tiszta magyar ajkú ifjúságot akkora szellemi tehernek a megbírására, mint a minőt az országos tantervet követő, jórészt vegyes ajkú növendékek elviselnek. Ez a következtetés annál inkább fenyeget, mivel rosszindulatú külföldi ismertetőink, kivált elbizakodott német tudósok, régóta hirdetik azt a vádat, hogy a magyar, mint altáji faj kevesebb szellemi tehetséggel van megáldva, mint a vezérszerepet vivő indogermán család — és így már a természetől meg van gátolva abban, hogy a műveltségnek oly magas fokára emelkedjék, mint a hol a művelt nyugati népek állanak.

E bántó föltevésnek még csak árnyékát is el kell hárítani akár a protestáns, akár a tisztán magyar ajkú ifjúság feje felől. *Általában ideje már, hogy a közoktatásnak minden fokán érvényt szerezzen magának az a nemzeti kulturai vezérelv, hogy a tiszta magyarság műveltségi színvonalát egy hajszállal sem szabad lejjebb szállítani a hazai nemzetiségek kedvéért, a vegyes ajkú vidékeken előforduló tanításbeli nehézségekre való tekintetből.* Mert a konventi tanterv készítőit is valószínűen az tévesztette meg a gondolkodás helyességében, hogy azt vélték, a mennyi magyar nyelvi tananyagot a trencsényi tót vagy a pozsonyi német fiú elvégezhet 6 óra alatt, azt a debreczeni vagy kecskeméti magyar tanuló hogyan sajtíthatná el 4 óra alatt?

A nemzeti kultura e vezérelvének parancsoló szavát, erős a hitem, meg fogja hallani nemsokára és meg fogja hallgatni az ev. ref. egyetemes tanügyi bizottság is, nemkülönben a protestáns gymnasiumoknak a magyar nyelvért hön buzgó tanári testületei is. — Ezek addig is, míg a konventi tanterv megérné a gyökeresebb reformot, hathatósan megjavíthatják a magyar nyelv helyzetét az alsóbb osztályokban, ha jogot nyernek helyi tanterv készítésére. A tanári testületekre annál nagyobb bizalommal tekinthetnek, mivel a „Sárospataki Lapok“ említett cikkének, a „Gimnáziumi reform“-nak írója, ha Nemónak nevezi is magát, bizonyára nem senki, hanem a protestáns tanári karnak egy tekintélyes és kiváló tagja, a ki a maga szavát, ha az enyém meghallgatásra nem találna, tudni fogja a kellő módon és kellő helyen érvényesíteni. Azért pedig, ha a magam szava néha-néha hangosabb talált lenni, e lap olvasói előtt mentsem ki az ev. ref. tanügyi iránti legjobb indulat és a magyar nyelvnek sikeres tanításáért buzgó lelkesedés.

Pusztaszer.

Kardos Albert.

Közügyeink.

Az első canonica visitatio Radna-Lippán.

(Vége.)

Az elmondottakon kívül még csak egy örvendetes eseményt jegyzek fel, a mi az egyházlátogatás alkalmával még csak tervben volt, azóta azonban megtörtént. Mult júliushó 5-ik napján ismét tartatott egy mulatság az egyház javára, még pedig a lippai (német, r. kath. vallású iparosokból álló) dalárda közreműködésével, a melynek jövedelme 30 kros belépti díjak mellett az épen a mulatság előtt kezdődő orkán daczára 40 frttal szaporította meg a templomalap összegét.

Ez is egyik szép jele és bizonyítéka annak; hogy az idegen felekezettűek, még részben az idegen nemzetiségűek is — kivált a jó magyar érzelműek, mennyire elismerik s méltányolják ez egyház fontosságát s hazafias missióját.

* * *

És most legyen szabad néhány sorban nézeteimet elmondanom.

Most már senki sem vádolhat azzal, hogy önérdékemben beszélek, midőn a radna-lippai missiói pontot egyházunk felsőbb hatóságainak, s általában a hitbuzgóságnak és hazafiságnak figyelmébe, szeretetébe és pártfogásába ajánlom.

Mint az 1890. november 23-ikán megalakult egyház fél-éves multja igazolja, sokat tehet a buzgóság, az áldozatkészség és a jóakarát. De nem tehet meg mindent! A legnagyobb részben szegény tagokból álló radna-lippai egyháztól sem lehet mindent követelni. Ez egyház tagjai közt csak csekély szám képviseli az állandóan helyben lakó, vagyonos polgári elemet; — birtokos Radna-Lippán nincs is! A tagok legnagyobb része vagy szegény napszámosokból, cselédekből, vagy legnagyobb részben áthelyezhető kinevezett hivatalnokokból áll. Ezek, a megélhetés nehézségehez képest, csekély évi jövedelmükből nagy áldozatot hozni képtelenek, de meg a mennyiben áldozataik gyümölcésének élvezéséről sincsenek biztosítva, nem is kívánható tőlük nagyobb áldozat. És ők mégis meghozták és meghozzák azt. Nem lehetnek a magyar reformált egyháznak mostoha gyermekei. Ennyi áldozat után elhagyni őket bűn volna. Midőn az idegenek segítik, pártolják őket, a magyar reformált egyház egyeteme sem lehet hozzájuk mostoha. Nem lehet, hogy a felsőbb hatóságok is csak folytonosan újabb és újabb követelésekkel álljanak a hivatását annyi áldozattal is betölteni igyekező kis egyház elé, s midőn a segélyek kiosztásáról van szó, akkor aránylag csekély segélyben részesítsék. A folytonos követelések csak elidegeníthetik a különben is sok csábításnak kitett egyháztagekat. A segélyezésre kinyújtott kéz mindenestre több önbizalmat, bátorságot, lelkesültséget és áldozatkészséget teremt.

Igaz, hogy közalapunk még nem elég erős arra, hogy minden veszélyeztetett ponton megfelelő segélyt nyujthasson. Szomorúan kell olvasnunk az egyetemes konvent legközelebbi jegyzőkönyvéből is, hogy sok fontos missiói pont egyáltalában nem volt segélyezhető. Igaz, hogy a radna-lippai egyház megalakulása — épen a tagok szegénysége s a vele szemben felállítható követelmények meggondolása miatt, kissé nehezen ment a lelkész beigtatása napjáig, a minden tekintetben nehéz viszonyok között; de azóta megmutatta e kised egyház, hogy nem csak fontos a hivatás, a mit betölt, hanem méltó is a se-

gítségére, mert minden erejével igyekezik nemes hivatását betölteni. A lelkész, a presbyterium és az egyháztalálkozó egyaránt igyekeznek kötelességeiket — a legnagyobb áldozatok mellett is — betölteni.

Ha végig tekintünk a konvent tavaszi ülésének jegyzőkönyvében a segélyezett missziói pontok táblás kimutatásán, s átolvassuk a jegyzőkönyv végén kiadott részletes jelentést az 1889—90. évi missziói működésekről, s összehasonlítjuk az egyes missziói pontok fontosságát, a missziót teljesítő lelkészek és a hívek buzgóságát s áldozatkészségét a radna-lippai egyház fontosságával, lelkészeinek és híveinek helyzetével s buzgóságával, s az eredményeket az itt egy félév alatt felmutatott eredménnyel: lehetetlen nem látnunk, hogy több missziói pont van, a mely fontosság tekintetében a radna-lippai misszió után áll, vagy ha utána nem is, de előtte sem (pl. Bánovce, Beska, Szelistye, Tisza Kálmán-falva, Nagy-Kanizsa, Uj-Szőny, Homonna, Ózd, Eperjes, Abauj-Vajkócz, Eger, Polgár, Nagy-Kikinda, Munkács, Máramaros-Sziget stb.); ezek közt több egyház van olyan, a hol a hívek vagyoni állapota talán több áldozatra képesítene, s így kevesebb segély mellett is fennállhatna, mint a radna-lippai; több egyház van olyan, melyben vagy annyi lélek, vagy oly mértékben, mint a radna-lippai körben, veszélyeztetve nincs; van több olyan hely, hol a lelkek nagyobb száma, s ebből számíthatólag nagyobb adózó képessége, vagy pedig az egyház földbirtoka sokkal inkább biztosíthatná az egyház fennállását, mint Radna-Lippán a szegény hívek adója biztosíthatja az úgy felekezeti, mint nemzetiségi tekintetben annyira fontos egyház fennállását, és mégis — bár fontosság tekintetében messze állanak Radna-Lippa háta megett — nagyobb segélyben részesülnek.

Mindezt nem azért mondom, mintha ítéletet akarnék egyházunk főhatóságainak bölcsesége és jóakarata felett mondani. Vétek volna ez, mert mint fentebb is mondtam és kimutattam, a radna-lippai egyház csak a legutóbbi félév alatt igazolta be csakugyan, hogy helyzetének fontosságát teljesen átérzi, s kötelességét híven teljesítve, a segélynyújtásra érdemes. Eddig — igaz, hogy szegénysége s erőinek szétforgácsoltasága miatt — ezt nem tette, mert nem tehette meg. Nem vádképpen tettem tehát ez összehasonlítást, hanem csupán azért, hogy e kisded egyháznak óriási fontosságát és a segélyezésre méltó voltát annál jobban kimutathassam.

Ítéljen kiki saját meggyőződése szerint, s remélem, úgy az egyeseknek, mint a főhatóságoknak bölcs ítélete a radna-lippai alakulás nehézségeivel küzdő egyház javára fog eldőlni.

Hiszen melyik egyháznak hívei hoznak nagyobb áldozatot, mint a radna-lippaiak, a kiknek oly magas és terhes egyházi adója mellett, jóformán a szegény nép filléreiből, oly szép összegre emelkedett a templomalap rövid félév alatt, minden kényszer alkalmazása nélkül.

Nem méltó-e e kisded egyház, mely hivatása fontosságát érezve, egyelőre egy próbaévre megalakult, hogy őt elesni ne engedjük, hanem nemes céljában minél inkább segítsük!?

Ez egyháznak a testvéri szeretet hiánya, a részvétlenség miatt feloszolni, elpusztulni nem szabad! Mert ez a szeretlenség, ez a részvétlenség örök szegénye lenne a magyar reformált egyháznak akkor, midőn idegen felekezetűek, sőt más nemzetiségű hazafiak is annyira átlátják ez egyház fontos hivatását s annyira igyekeznek ezt gyámolítani.

Lelkem meggyőződéséből írtam. Adja a jó Isten, hogy a radna-lippai egyház érdekében felemelt szavam ne hangozzék

el hiába; adja a jó Isten, hogy ha a radna-lippai egyház elérkezettnek látja az időt arra, hogy saját áldozatkészségének s csöndben folytatott munkájának eredményét felmutatva, segélyért esdő szavát az egyház egyeteméhez, vagy a magyar reformált társadalomhoz felemelje: ne találjon kérelme süket fülekre, rideg, hideg szívekre!

Gyórok.

Csák József,
ev. reform. lelkész.

Nekrológ.

Illyés István 1832—1891.

Hát valóban, gyorsan tova illan az emberi élet! Forgács a folyó szélről kergedett hullámain, ... kilőtt nyíl a pusztaság messzeségében, ... ellebenő szó a beszédesej ajkon, ... röpülő felhők tűnő árnyéka, ... magasba foszló pára, füst... Imént még látod s pillanat múlva, a röpke percetzel együtt láthatatlanba vész. Döbbenve állasz a végső nyomná. Ott ásít a szédületes mélység: az élet temetője, a sír. Eddig volt, nincs tovább. Az első eszméletnél hinni sem akarsz. Tanút kívánsz, bús bizonyosságot... Ime, előtted a gyászos keret.

Ki is hitte volna! Ma még benne a közélet áramában, legeltetője egy ezrekből álló nyájnak, viselője a bizalmi tisztnek, oszlopa egy család hajlékának s holnap már hullá; nevét temetésre hívó harang kiáltotta szerte.

Ott voltunk, elhantoltuk.

Illyés István a fehér-gyarmathi egyház lelkésze, a szatmári egyházmegye főjegyzője július 17-én még élt. Betegség nem kínoztta, a reggelrel kelve még jóleső békességért adhatta hálát a Teremtőnek; de mire a nap alkony fele hajla: összetörött, romhalmazzá leve. Július 17-én délután a háromnegyed órányira eső Szamosban fürdött. Ott érte a halál. Nem a hullám mélysége, nem sodró ösvény nyelte magába, Fijóvet érte a tragikus vég. „Jaj végem van!... fogjatok meg!“... S lezáródtak végképen ajkai. A fölajzott húr egy pillanatban csak ketté szakadt.

Hát mondhatjuk-e, hogy a jövő percz is még a mienk?

S mégis, mégis! Balga döreségben élünk sokan. Sőt hanyva, kérkedve, göggel tele mellel tapossuk a földet. Czi-vódunk, évődünk, kiesnyes semmiségekért tengelyt akasztunk. Pedig íme! A vége mindennek csak halál. Aztán itt a földön nincs tovább.

Beh kár! Kár, hogy nem nyílt őszinteség, önzetlen igazságérzet, szíves szeretet kapcsaival vagyunk egymáshoz kötözve mindannyian. Mégis csak szebb volna tán úgy az élet. Szebb még a halál is.

Hoc consilium nobis, resque locusque dant.

Illyés Istvánnak szép halála volt. Nem szenvedett, nem gyötrődött. Az utolsó nyomig életkedvvel ment. A közélet vihara nem paskolta élete hajóját, családfájának ágai immár külön gyökeret verve gyümölcsöznek, a jövődőség kétes fejleményei nem aggasztották. Úgy lépett ki a nagy ásító ürbe.

Életrajzi adatai ezek:

Született Fehér-Gyarmathon 1832-ben. Tanult szülőhelyén és Sárospatakon. Iskoláját végezve, átányi rektor lett. Három évi rektorsága után Kőrös-Tarcsán segédlelkészkedett. Lelkészképességi bizonyítványt Debreczenben szerzett. 1856-ban már atyja mellett káplánoskodik, s végzi egyszers-

mind a nagyobb fitanítói tisztet. 1862-ben rendes lelkészszé választják atyja utódjául. Egyházmegyei jegyzőséget, tanácsbírótságot 16 éven át visz. Halála fölött 82 éves édes anyja, neje s négy gyermeke hullatta a legőszintébb fájdalom könyeit. Egyik fia a mező-berényiek kedves papja, másik állami hivatalnok F.-Gyarmathon; egyik leánya cz.-dányádi, másik géresi papné. A három testvér — Bálint országgyűlési képviselő — zokogva vett búcsút a legidősebb testvértől. Ösmerősei, barátai nagy számmal siettek leróvni kegyeletök adóját az elhunyt férfitől. A koszorúkkal borított koporsó fölött nt. Kiss Áron esperes úr tartott gyászbeszédet Jel. II. 19. verse alapján. A sírnál a boldogult káplánja, Sárkány Dániel vett búcsút a gyászoló felek nevében. A nagy közönség éneklését a helyi dalárda gyászenéke váltogatta úgy a háznál, mint a temetőben, Sárkány Dániel vezetése alatt. Ott volt az egyházmegye szeretetett gondnoka, ngos Isaak Dezső úr, Csepelyi Miklós és Gacsályi Lajos tanácsbíró urakkal. Ott a szolgabíró, járásbíró, adóhivatal és a közeli egyházak tanítói. Ott volt a szomszéd nagybányai egyházmegye esperese, nt. Bencsik István úr, az egyházközség apraja-nagyja, a közeli vidék intelligenciájának egy jó része.

A gyászkoporsót lelkészek és egyháztagok felváltva vitték a távoleső temetőbe, hol bús énekek zengése közben leereszkedett sötét szállására, s hulltak a göröngyök, hulltak rája, míglén földomborult a sírhalom. És most már a váratlanul közéjük költözött pásztorral együtt aluszszák a nyáj hívei azt az édes, azt a csöndes álmot, melyből csak az a szép, az az örök reggel virasztja őket fel. Magas növésű akácok lombjai susognak a porló lombok fölött. Mit susoghatnak? Mi élők csak találgathatjuk, de nem tudjuk. Én azt hiszem, a hamvadó porok égbeszállt szikrái már azt is tudják... Susogjanak üdvéről, békességről, boldogságról...

Egy lelkész társ.

Irodalom.

Somogyi Péter fogsága. Kép a protestantizmusnak Oláh Miklós esztergomi érsek alatt szenvedett üldöztetése idejéből. Irta Stromp László theol. akad. m. tanár. Pozsony. A szerző sajátja. 1891. 8r. 123 l. Ára 1 frt.

(Folytatás.)

Somogyi első vizsgálati fogságát 1556. decemberben Nagy-Szombatban szenvedte, de az érsek még megelégedett, úgy látszik, szigorú intéssel irányában, mert haza bocsátotta, de mint gyanust szemmel kísértette; 1557. husvét után már egy érseki küldött jelent meg Vág-Selyén szemléskedni. A küldött harmadmagával egy városi hivatalnok szobájában tanácskozott, s a papot (Andrást), egy presbytert (Hadant) és a tanítót (Somogyit) becsalták, s a primás felmutatott levelére „fej- és jószágvesztés terhe alatt“ Pozsonyba idézte, s az előrendelt szekereken a 3 rabot elkísértette. Ezeket említi Bod és Ember Pál névtelenül „3 evangéliumi lelkészek“ címen. Pozsonyba érkezésük után azonnal békóba verettek s piszkos börtönbe vettek 1557. június havában. Julius végén ült egybe az inquisitio, vagyis hitvizsgáló törvényszék az érseki palotában, elnöke Oláh Miklós, tagjai püspökök, prépostok, kanonokok, szerzetesek, hittudósok, udvari hivatalnokok. Valóban tekintélyes ítélő szék, egy szegény tanító lelkületét megrázható, kivált tudva, hogy bírái kezében élet és halál ha-

talma van. Valóban fogalmat nyújt e jelenet a magyar inquisitio történetének egy képéről, és pedig a legfőbb ponton. A magyar honi inquisitio története egészben megírva nincs, csak egyes darabjai vannak itt-ott felmutatva. Az első ismert rajz Heltai Gáspártól jelent meg „Hispaniai vadászság“ címen 1570. Martinuzzi inquisitorságáról; a 2-ik Kocsi Csörgő Bálint rajza, — kíról Thaly Kálmán nyomozásai után már tudjuk, hogy a nagy Rákóczi féle szabadságharcban Botyán tábornok tábori titkárává lett s a szatmár-németi békekötéskor még életben volt, — melyet a hitvalló tüzetesebben írt meg „Narratio brevis“ címen. A 3-ik Kremann fogsága, melyet Szerberényi Lajos 1868. és legújabbán Zsilinszky a Prot. Szemlében vázoltak. A 4-ik Bahil Mátyás fogságba vettetése 1747-ben, melyet Fabó András 1863-ban adott ki. Imé e szomorú képsorozatokat gazdagította Stromp jeles dolgozatával, s új anyagot szolgáltatott a magyar inquisitio valaha megírandó történetéhez. Ebben is rejlik az ismertetett műnek fontossága és érdeme.

Mily komolyan, alaposan és részletesen folyt le a hitnyomozás, képzetet ad a 39 kérdés, melyre felelni kellett, s mely kérdések a 28. és 29. lapon pontosan közölve. A leírás szerint gúny és szidalmazás gyakran félbeszakíták a vallatást, egyik tag „merő eretnek“, másik „tűzre vele“ (ad cineres) kiáltással zavarta a hitvallót. A két társ megadta magát, s letették a kívánt esküt szűz Máriára és minden szentekre, csak Somogyi nem, ő tehát börtönébe visszahurcoltatott s rémítő egyedüliségben maradt ott. András pap és Hadan Mihály a templomban a szószékről nyilvánosan megtagadták ev. hitüket. Az érsek ezalatt Somogyi könyvtárát elkoboztatta és magához vitette. Somogyi érdekében a nádor udvari orvosa s a pozsonyi tanács tagjai igyekeztek enyhítő lépéseket tenni. — Szomorú fogságából 8 levelet írt, a 6-ikat Sztárai Mihályhoz, a tolnai püspökhöz. E levelek eredetiben közöltek a mű végén, a becses „Függelék“-ben. A visszatért két pap megszőkött, Hadan a Dunántúlra menekült s nyoma veszett, de András papot az érsek katonái — őt mindig katonák kísérték, mint a külföldi inquisitorokat is — elfogták, a sok szegény után betegségbe esett, s mint élőhalott, nem sokára kínos betegségébe belehalt. Ez eset Somogyit kitartásra buzdította.

Balogh Ferencz.

(Vége köv.)

Protestáns Szemle. Harmadik évfolyam. II. és III. füzet.

(Vége.)

A II-ik füzetben „Révész Imre a magyar reformáció kezdetéről“ cím alatt közöl Révész Kálmán egy félbenmaradt mű töredékét, melyből az épen 10 esztendővel ezelőtt elhunyt nagy alak, Debreczen egyik legnagyobb fia történetírói bűvárszelleme teljes erejében domborodik ki előttünk. Dr. Masznyik Endre „a korinthusi gyülekezet bajai“ cz. a. közöl egy jól írt tanulmányt. Zoványi Jenő pedig „a reformáció Magyarországon a mohácsi vészig“ cím alatt, az első füzetben megkezdett alapos egyháztörténelmi tanulmányát folytatja és végzi be. A könyvismertetési rovatban Kenessey Béla két, Fáy Andrásal vonatkozó művet ismertet. Ismerteti azt sok mélyreható reflexióval s nagy tanultságra és olvasótságra valló alaposítással. Csiky Lajos belmissiói levelei közül a IV-iket írja e füzetben, ezúttal a belmissió férfi munkásairól s az ezeket képző Rauhes-

Hausról adván részletes ismertetést. Az Irodalmi Szemlében a hazai és külföldi irodalom kiválóbb termékei ismertetvék.

A III-ik füzetnek már említett két cikke: „Kermann Dániel élete“ Zs. M.-tól (Zsilinszky Mihály) és „Egyházi tanulmányút francia földön“ Balogh Ferencztől. Ezek után még a következő értekezések és tanulmányok következnek: „Komáromi Csipkés György és bibliája“. Földváry Sándor. „A zsolnárok“. Józsa Zsigmond. „A dunántúli ág. evang. egyház megalakulása és 1598-iki törvénykönyve“. Mokos Gyula. „A heidelbergi káté története és irodalma a külföldön és hazánkban“. Dr. Erdős József. „Lutherképek a modern pápás történetírásból“. Dr. Szilávik Mátyás. Könyvismertetés: „A Study of Religion, its Sources and Contents by James Martineau“. Antal Géza. A Magy. Prot. Irod. Társ. vallás-erk. felolvasásai: Dr. Pulszky Ágost előadása „a felekezetek szerepéről az államéletben“. „Művelődéstörténelmi rajz a hit és babona multjából“. Dr. Csiky Kálmán. Irodalmi Szemle: „Hazai irodalom“. „Külföldi irodalom“.

Mind e tanulmányok, könyvismertetések s az Irodalmi Szemle cikkei valóban a lehető legjobb hatást tették reánk. Nagy tanulmányra, komoly és mély egyháziasságra valló cikkek ezek, melyekből mind újra csak az tűnik elénk, hogy e Szemle szakavatott szerkesztőjének vezetése alatt a legkényesebb igényeket is képes kielégíteni. Örülünk, hogy új és új munkások jelennek meg a szellemi küzdőterén előttünk, hogy Dr. Erdős József tartalmas cikke mellett két egyetemi tanárnak, Dr. Pulszky Ágostnak és Dr. Csiky Kálmánnak munkáival is találkozhatunk e füzetben. A ki igazi szellemi élvezetet, lelki gyönyörűséget akar magának szerezni; a kit érdekelnek a multnak történetei s a jelen kort mozgó nagy eszmék árájába is óhajt besodortatni: az csak szerezze meg magának a Protestáns Szemle folyton növekvő becsű füzetét, s mint a „Prot. Irod. Társaság“ tagja, támogatásával buzdítsa még odaadóbb tevékenységre e Társaság írni szerető és tudó munkásait.

Cs. L.

Magyarhoni evangélikus egyházjogtan. Irta: Csecsetka Sámuel, theol. akad. ny. r. tanár. Ötödik füzet. Pozsony. Ára 1 frt 50 kr. Mindig megemlékeztünk ez egyházjogtan eddig megjelent füzetéről. A kezünkben levő füzet az előzőnek fejtegetéseit folytatván, a keresztségre, a megerősítésre és az úrvacsorára vonatkozó egyházjogi ismereteket tárgyalja s a házasságjog elveire vonatkozó tanokat kezdi fejtegetni. Mint már többször megígértük, részletesen fogjuk e művet ismertetni, mihelyt teljes egészében előttünk lesz.

Dolgozatok a jogi oktatásügy köréből. E czímen közelébb egy terjedelmesebb füzet hagyta el a sajtót, dr. Horváth Ödönnek, az eperjesi jogakadémia dékán-tanárának a tollából, kinek ugyane kérdésre vonatkozólag újabban „Az 1889. XXVI. t. cz.“ czímű dolgozata jelent meg a könyvpiaczon. A munka szerzőnek az elmúlt tanév alatt írt s a különböző szaklapokban megjelent hat terjedelmesebb cikkét foglalja magában, előszóval és zárószóval ellátva, melyekben ő teljes tárgyismerettel adja elő a jogi oktatásügy tényszerű tapasztalatait, s megjelöli azokat az irányelveket, a melyek — nézete szerint — az e téren eszközözendő reformok keresztülvitelénél figyelembe volnának részesítendőek. A szép

kiállítású füzet — melynek megjelenése most, az államvizgálatok tárgyalás alatt levő reformjára való tekintettel, igen időszerűnek mondható — Kósch Árpád eperjesi könyvnyomdájából került ki, s az említett könyvnyomdában, vagy a szerzőnél 60 kr-ért kapható.

Előfizetési felhívás. Chiniqy Károlynak, a mult év végén az általam teljesített fordításban megjelent „A pap, a nő és a gyóntatószék“ czímű érdekes munkája kellő figyelemben részesülvén, nevezett szerző egy másik és feltétlen becsű művének magyar nyelvre fordítására és kiadására határoztam el magamat: Czíme: „Ötven év a római katholicus egyházban“. Ötven éves koráig volt ugyanis Chiniqy r. kath. vallású s ezen idő alatt 25 évig pap. Ezen műben saját életrajzának keretében rendkívüli érdekességgel és utánozhatlan modorban írja meg a kath. egyházban szerzett gazdag tapasztalatait. A kik a catholicismus szellemét a maga leplezetlenségében meg akarják ismerni: olvassák ezen a maga nemében páratlan munkát! Ajánlom ezt úgy a protestáns lelkészek, mint a r. kath. papság becses figyelmébe s a felvilágosodás szent nevében minden rendű és vallású világi egyének pártolás és komoly olvasgatás végett. A most kibocsátandó füzet terjedelme 10—12 ív. Előfizetés 1 forint. Gyűjtőknek 5 példány után egy tiszteletpéldány jár. A mű szeptember hóban fog megjelenni s az előfizetőknek bérmentesen fog megküldetni. Megrendelhető úgy a fordítónál Kun-Madarason, mint a kiadónál (Gyikó Károly) Mező-Túron. Kelt Kun-Madarason, 1891. jul. 15-én. Révész Mihály, fordító. — Ajánljuk a szorgalmas ifjú s. lelkész ez újabb fordítási művét megérdemlett figyelembe.

Különfélék.

Tiszántúli egyházkerületi közgyűlés. Egyházkerületünk elnöksége a f. évi második egyházker. közgyűlés idejét szept. hó 24. és következő napjaira tűzte ki, emlékeztetőbe hozván a nagytt. esperes uraknak, hogy a zsinati előmunkálatokra az egyházmegyei véleményeknek aug. hó végére kell beküldetniök, hogy az azok átnézésével és azokról referálással megbízott egyházker. küldöttség legkésőbb szept. 14-én megkezdhesse működését. Szept. hó 21. és 22-én az államsegély-kérvények, közalapi egyszerűminderkori segélyezésért beadott folyamodványok ügye fog elintéztetni. Szept. 23-án d. e. a második lelkészképeségi vizsga fog megtartatni; ugyanazon a napon délután pedig a segélyegyleti választmány tartja meg gyűlését. A második lelkészképeségi vizsgára jelentkezők szept. hó 22-én d. u. 4 órakor tartoznak az első lelkészképeségi bizonyítványt, az esperesi ajánlatot, igazolványt arról, hogy egy évet segédlelkészi minőségben vagy külföldi egyetemen töltöttek el, továbbá írásbeli dolgozataikat a főt. püspöki hivatalhoz személyesen benyújtani. Írásbeli dolgozatok tárgyai: egyházi beszéd elő- és utóimádsággal II. Tim. 1. 8. alapján „Ne szégyenelj . . . hatalma által“; kátémagyarázat a heidelbergi káté LII. úrnappja ezen tételéről: „És ne vígy minket a kísértetbe“. Az egyházi beszédet az elő- és utóimádsággal együtt könyv nélkül is kötelesek megtanulni a vizsgázók. Az első lelkészképeségi vizsga elfogadására megalkotott egyházker. bizottság szept. 10—12. napjain végzi el teendőit. E vizsgára jelentkezés ideje szept. 1., a midőn bizonyítványai-

kat és munkálataikat kötelesek az illetők a főt. püspöki hivatalhoz beküldeni vagy betérjeszteni.

A debreczeni főiskola szellemi és anyagi rendezésére küldött egyházkerületi bizottság f. hó 3-án tartotta meg második gyűlését. Főtárgya a rajztanári rendes tanszék és a főgymn. három helyettes tanári, és az Örvényi Vilmos lemondása által megürült tornatanítói tanszék betöltésének kérdése volt. A bizottság nem érezvén magát fölhatalmazva egy rendes tanári tanszék betöltésére, rajztanárrá a jövő iskolai évre kijelölte négy, illetőleg három illetékes pályázó közül ifj. Bosznay Istvánt, kit állásában megerősíteni, esetleg új pályázatot hirdetni az egyházker. és debreczeni egyházi tanárválasztó küldöttség leendő idején hivatva. A magyar-latin nyelvnek tanításával foglalkozó tanszékekre nem jelentkezők, a további szükséges lépések megtételével a főgymn. igazgató, s ennek meghallgatásával az egyházker. elnökség bízott meg. Vallástanáru a főiskolai tanárkarok öt ajánlottja közül Török Imre választotta meg. Örömmel üdvözljük ifjú új kollegáinkat körünkben, s Istennek minden kegyelmi áldását kérjük köztünk folytatandó minden munkáikra. Örvényi Vilmos tanszékére pályázat fog hirdettetni; neki pedig, a 41 éven át híven szolgált elaggott tanárnak, kérelme szerint, egy évi fizetését kitevő végkielégítés fog adatni. A bizottság tagjai következők voltak: Vályi János, Kiss Áron, Szűcs István, Gr. Degenfeld József, Lukács Ödön, Kiss Albert, Csiky Lajos, Tüdös János, Joó István és Elek Lajos.

Tanítóképességi vizsgák idejéül az egyházkerületi elnökség a következő napokat állapította meg: aug. 25-én jelentkezés a tanítóképezdei igazgatóságnál, 26-án írásbeli vizsgák lesznek, 27-én pedig a szóbeli vizsgák kezdődnek.

Soltra Alajos végrendelete. A „Dunántúli Prot. Lap” mult heti számában hiteles másolatban megjelent főiskolánk áldott emlékü újabb nagy alapítójának, Soltra Alajosnak végrendelete. Eddigi tudomásunkat annyiban helyre kell igazítanunk, hogy a debreczeni főiskola nem 30, hanem 20 ezer frtos alapítványt nyert. Nevezett laptársunk után közöljük a végrendelet két első pontját, mely a csurgói és debreczeni iskoláknak tett nagy alapítványok ügyében rendelkezik. „A nagy Isten szent nevében.” 1. Azon hálaérzetem folytán, miszerint tudományos képzettségem alapját, a csurgói gymnasiumban nyertem, hol, habár a szolgaság kenyerét kelle is ennem, mégis boldognak éreztem magamat, mert minden nélkülözést eltűrhetővé tett egy boldog jövő szép reménye —: hagyok és rendelek a most említett református gymnasiumnak (30) harmincezer forintot osztván értékben, úgy azonban: a) hogy ezen összegből (20) húszezer frt fordítassék szorgalmi díjak alapjául, vagyis ezen (20) húszezer frt évi kamatai osztassanak ki évenként (10) tíz református vallású, feddhetetlen életű, kitűnő tanulónak. Azon oknál fogva, mert keserű tapasztalatomból tudom, — mivel az én boldogult szüleim is szegény iparosok voltak, — mily boldognak mondhatták magukat én hozzám képest, a legesekélyebb egyházbeli rektorok fiai is, kiknek szüleik, hivataluknál fogva a megélhetés legelső szükségletei iránt már jól előre s az év elején biztosítva voltak: akarom és rendelem, hogy ezen ösztöndíjak első sorban mindig a földmivelő s iparos osztály gyermekeinek adassanak s csak az esetben, ha ilyenek nem találhatnának, adassanak a hivatalnokok, itt is először a rektorok, azután a gazdatisztek s utolsó esetben a lelkészek fiainak, mindenkor főkéllék lévén, mit hitelesen kellend bizonyítani, feddhetlen élet, kitűnő ta-

nulás és szegénység. Tanárok fiainak azonban soha semmi szín alatt sem szabad ezen ösztöndíjból részesülni; nem azért mintha a t. cz. tanár urakat részrehajlással akarnám gyanúsítani, hanem egyszerűen azért, mert ők, ott helyben, gyermekeikről, illetőleg azok neveltetéséről, minden nagyobb költsékezés nélkül gondoskodhatnak. Akarom és rendelem, hogy ezen összeg „Soltra Alajos ösztöndíj” cím alatt a belső-somogyi nagytiszteletű egyházmegye ellenörködése mellett oly módon kezeltesék, hogy az évenként jutalmazottak nevei minden belső-somogyi reformált egyházban a lelkész urak által köztudomás és így az alapítvány iránti érdekltség szempontjából kihirdettesenek, szószékből köztudomásra jusanak. Ezenkívül akarom és rendelem, hogy ezen alapból — ha lennének, — a „Soltra” nevet viselő családok gyermekei mindig megkülönbözve részesüljenek, vagyis hasonló körülmények közt mindig ezeké legyen az ösztöndíjnyerésben az előny és elsőség. b) A fent írt harmincezer frtból még hátralevő (10) tízezer forintot hagyom oly célra, hogy annak kamatai adassanak évenként két egyerlő részben oly két, a csurgói gymnasiumban végzett református vallású szegény jótanuló ifjúnak, kik a technikai vagy orvosi pályát választják s ott jó előmenetelt tanusítanak, pályájuk, illetve tanulmányaik befejeztéig. Ezen alapítvány ellenörzésére is a belső-somogyi reformata egyházmegye előjáróságát kérem fel és akarom, hogy a jutalomra részesültek nevei évente minden belső-somogyi reformata egyházban közzétettesenek. 2-szor. Szinte hasonló hálaérzetből indítatva a debreczeni reformatum collégium iránt is, mint a hol, habár akkor még nagyon nyomorult alumniumi kosztón, philosophiai, jogi és theologiai pályámat Isten segedelméből elvégeztem, hagyok és rendelek (10) tíz theologus ifjú részére szinte ösztöndíj alapjául (20) húszezer forintot, úgy azonban, hogy itt és ennek kamatjából is első sorban a szegény földműves és iparosok gyermekei részesüljenek jutalomban, s csak akkor, ha ilyenek nem léteznének, adassanak a jutalomdíjak a tanítók, lelkészek, gazdatisztek, orvosok, mérnökök fiainak. Itt is elengedhetlen kellék: jó erkölcs, kitűnő tanulás és bebizonyított szegénység. Akarom és rendelem, hogy, ha akad „Soltra” nevet viselő egyéniség, az mindenkor megkülönböztessék. Ugyancint ha lennének jövőben is Debreczenben theológiát hallgató ifjak Somogy és Baranyamegyéből, ezek is hasonló körülmények között a többiek felett előnyben részesüljenek. Akarom és rendelem végre, hogy a most említett (20) húszezer frt évi (6%) hat százaléki kamatait élethossziglan nóm, született Pfannschmied Juliánna minden levonás nélkül húzhassa, s ezen ösztöndíj csakis az ő halálával osztassék ki a theologus ifjak között.

Felhívás hatvan éves találkozásra. Kedves öreg tanuló-társaim s barátaim, kik 1831-ben írtunk alá debreczeni főiskolánk törvényeinek s lettünk első éves bölcsészethallgatókká, az akkori nevezet szerint diákokká: testvéri érzettel, baráti szeretettel szólítalak, kérlek fel benneteket talán már az utolsó találkozásra életünkben. Megjelenési napra augusztus 24-ét gondoltam, mint a melyen egyházkerületi gyűlés is fog lenni, talán ez is utolsó gyűléslátásunk lesz. Tudtommal a 133-ból még életben vagytok: Nagy Menyhért, Sörös János nyugalmazott lelkészek, Domján Pál szamos-becsi, Erős Zsigmond 50 éves jubilált nagy-sápi lelkész és Bernát István dráva-szabolcsi lelkész. Világi egyének: Baresai István, Telegdi Kovács László Debreczenben, László Károly tiszai mérnök, ki hosszú távollét után Amerikából jött haza, Deák Péter halasi ügyvéd, Tóth

Endre t.-roffi jegyző. Harmadéves diákoknak jöttek hozzánk s theológiát is végeztek: Hegedűs Ferencz, Sente János, Kőrösi Sándor körös-ladányi lelkész Nagy-Kőrösről. Lehetnek azonban még több élők is, de kikről semmit sem tudok. Felemelő lenne, ha családokkal jelennének meg ez ünnepélyes napra. Lelki örömmel venném, ha kedves emlékü, most már meglett korú, egyházi és világi pályán működő tanítványaim ez ünnepélyes napra családjaikkal megjelenének. Kérek, legyetek jók, szívesek csak pár sorral is tudósítani, hogy az ajánlott napra meg fogtok jelenni Debreczenben. Találkozásunk a széniori hívatálnál. Kisujszállítás, 1891. aug. 3. Keszti Hajdú Lajos, ny. lelkésztanár. (Midőn e felhívást közöljük, megjegyezzük egyszermind, hogy az 1831-ben subscribáltak közül tudomásunk szerint életben van még a mi jó bátyánk, Vass György beregmezei levéltárnok is Beregszászban. Az egyházker. közgyűlés pedig nem aug. 24-én, hanem szept. 24-én leend. Szerk.).

A németországi Gusztáv Adolf-egylet képviselőjében két fiatal ember, Doerne Frigyes lelkészjelölt, gymnasiumi tanár, és Vogel Walther lelkészjelölt jártak a múlt héten Debreczenben s szívesek voltak bennünket is fölkeresni. Ide utazásuk főczélja, mint elmondták, az volt, hogy tájékozódást szerezzenek magoknak a magyarországi egyházi viszonyok felől. Elmondták, hogy az általuk képviselt egylet körében méltó feltűnést kelt az, hogy a magyarországi reformátusok oly kevéssé keresik a Gusztáv Adolf-egylet támogatását. Beszéltünk nekik többek közt a kezdet nehézségeivel küzdő temesvári s a radna-lippai missiói egyházakról. Az egylet, mint beszélték, egyáltalában nem néz a két protestáns egyház között felekezeti vagy nemzetiségi különbségre, s ha az említett, vagy más ezekhez hasonló egyházaink folyamodnának hozzájuk segélyezésért, s e folyamodásukat felsőbb egyházhatóságilag megerősítenék: a segélyezésre meglehetősen bizonyossággal számíthatnának. Vegyék ezt tudomásul temesvári és radna-lippai barátaink s általában segélyezést igénylő kisebb egyházaink lelkészei. Ámbár meg kell jegyeznünk, hogy egyházkerületünkben már több kérvény intéztetett a nevezett egylethez, de bizony többnyire eredmény nélkül tértek azok vissza.

Haláleset. Nem lepett ugyan meg bennünket, mert hiszen a ki régen átlépte már az öszövetségi második árkot is, annak halálára mindig készen kell lennünk, nem lepett meg, mondjuk, de mindenesetre fájó érzéseket költött bennünk a bárándi gyülekezet agg lelkészének, a debreczeni egyházmegye érdekekben elaggott Nestorának, egyetemes magyar reformált egyházunk egyik tiszteletreméltó patriárájának, Szél Györgynek halála. E halálesetről a következő gyászlevél érkezett hozzánk: „Bánatos szívvel jelentjük a szerető és szeretett jó édes atyának, apósnak, nagyapának, illetőleg rokonnak, Szél György bárándi ev. ref. lelkésznek, a debreczeni ev. ref. egyházmegye tiszteletbeli tanácsbírójának, a Ferencz József lovagrend keresztesének, élete 89-ik, lelkészisége 59-ik esztendejében, f. hó 4-én végegyengülés folytán történt csendes elhunytát. A boldogult földi részei, folyó hó 6-án délután 4 órakor, az ev. ref. vallás szertartása szerint a templomban tartandó gyászistenisztelet után fognak eltemettetni. Mely végtisztességtételre az elhunyt rokonait és ismerőseit tisztelettel meghívjuk. Bárádon, 1891. aug. 4. Gyermekai: Szél

Kálmán, nejevel Poroszlay Idával; Szél György, nejevel Benesik Juliával; veje: Kassay Ignác, nejevel Szondy Luizzal; unokái: Kassay Béla, Kálmán, Ida; Szél Ida, Kálmán, Viola, György, Ilona; sógora: Béressy Sámuel, nejevel Tikos Annával; özv. Béressy Dánielné, Szele Viktória; a többi rokonok nevében is. — Gondoskodtunk, hogy az érdemes, a hű szolganeckrológját közölhessük. Áldás emlékére! Szelid béke lengjen porai fölött.

Számadás a Magyar Prot. Irodalmi Társaság részére hozánk bejött pénzekekről. Fodor Sándor szerepi lelkész úr a debreczeni egyházmegyében, tudatja velünk, hogy egyházközsége a f. évtől kezdve három évre a Társaság rendes tagja óhajt lenni s beküldte hozzánk az 1891-re járó 6 frtot. A már kimutatott összegekkel együtt bejött eddig nálunk 327 frt 80 kr, mely összeg takarékpénztárban kamatozik. — Jelezük ezen kívül a következő örvendetes tartalmú levelek vételét: 1. „A szatmárnémeti ref. egyház a Protestáns Irodalmi Társaság alapító tagjává lett s 100 frt tagsági díja után 1892. január 1-től kezdve fogja fizetni a kamatot. Ugyanezen buzgó egyház érdemes lelkésze Fésős Endre pártoló tagokat gyűjt a népies vallásos íratok terjesztésére, maga pedig évi 6 frttal rendes tagnak íratkozik be“. — 2. „Van szerencsém teljes tisztelettel jelenteni és nyilvánosságra hozni, miszerint ev. reformált egyházunk t. presbyteriuma folyó hó 26-ikán tartott gyűlésében Főtiszteletű és Méltóságos Révész Bálint superintendens úrnak a „Magyar Protestáns Irodalmi Társaság“ érdekében gyülekezetünkhöz intézett lelkész püspöki felhívó szövegét megértve, de egyházunk jelen súlyos anyagi helyzetével is számolva, jegyzőkönyvileg kimondta, hogy: az okányi ev. ref. egyház ezennel belép a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság alapító tagjai közé, még pedig oly feltétel alatt, hogy a 100 forint alapító tagsági díjat 10, azaz tíz év alatt fizeti le 10, azaz tíz forintjával. Midőn azért kérjük az okányi ref. egyházat a „M. Pr. I. T.“ alapító tagja közé beírni és beírtni, maradok stb. Okány, 1891. jul. 28. Dávid Gyula, ref. s. lelkész. U. i. Ezen jelentésünk mellett bátor vagyok kifejezést adni azon óhajtásomnak, melyszerint ezután én is tíz forintjával szeretném letörleszteni 10 év alatt alapító tagsági díjamat a „Magyar Prot. Irod. Társaságnak“, melynek nagytitkárát e tárgyban rövid időn külön is felkeresendem. Az illetékeket is egyenesen ő hozzá küldendjük“.

Iskolai értesítők. 3. A h.-m.-vásárhelyi ev. ref. főgymnasium értesítője. Közléteszi az igazgatóság. Elől Dr. Major Károly tollából „Külföldi demokrata-költők és Petőfi“ cz. a. egy nagy gondalírt tanulmány áll. A tanárok létszáma az idegen felekezetekbeli növendékek vallásoktatóin kívül 15. A növendékek száma osztályonként következő: I. o. rendes 63, magán 6; II. o. r. 40, m. 2; III. o. r. 38; IV. o. r. 28; V. o. r. 34; VI. o. r. 27, m. 3; VII. o. r. 36, m. 1; VIII. o. r. 36, m. 1; összesen 302 rendes és 13 magántanuló. A vizsgálatot tett 287 tanuló közül ev. ref. volt 106, ág. hitv. 7, róm. kath. 94, gör. kath. 1, gör. kel. 25, izr. 54. Az érettségi vizsgán szóbeli vizsgálatra bocsáttatott 28 tanuló, kik közül jele-

sen érettnék egy sem nyilvánított, jól érett 2, egyszerűen érett 16, egész évre visszavetett 2, két óra pedig 8 növendék. Jutalmakban, segélyezésben és emlékkönyvekben kiosztott, tandíjban elengedett összesen 1159 frt 17 kr. A tápintézetben teljes élelmezést nyert 21 tanuló. Ezek közül egészen ingyenes ellátásban részesült: 2; havonként 3 frtot fizetett: 5; havonként 4 frtot fizetett: 7; havonként 5 frtot fizetett: 7 tanuló. Egy tanuló havi élelmezési díja volt: 7 frt 95 kr. Kiadott egész évben a tápintézetre, leütve a szünidei levonásokat: 1546 frt 20 kr. Ez összegből a tanulók visszatértettek: 774 frt 50 krt. — 4. A békési ev. ref. VI. osztályú gymn. értesítője. Közli: Osváth Ferencz, igazgató. Az értesítő elején a tanintézet történetére vonatkozó adatokból megtudjuk, hogy e tanévnek legnagyobb alkotása a már régen óhajtott tornacsarnok felépítése, melynek építési költsége a berendezéssel együtt az 5000 frtot meghaladja. A helybeli ev. ref. egyház presbyteriuma a következő 3 évre ismét a jelenlegi igazgatót, Osváth Ferenczet választotta meg igazgatónak. A tanárok száma a hitoktatókon kívül 7. Tanulók száma: I. o. 38; II. o. 25; III. o. 15; IV. o. 15; V. o. 11; VI. o. 8; összesen: 112, kik közül heten elmaradván, év végére maradt 105 növendék; ezek közül ev. ref. volt 46, ág. hitv. 3, róm. kath. 18, gör. kel. 5, izr. 33. — 5. A kecskéméti reform. főgymnasium értesítője. Szerkesztette Csabai Imre, igazgató. Az értesítő elején a tanév története áll. A tanári karnak 16 tagja van, a kikhez jönnek még a rendkívüli tantárgyak tanárai és a különböző felekezetek hitoktatói. Pálya- és ösztöndíj-alapítványokból 1138 frt osztott ki; a tápintézetbe minden tanuló felvétetik, egész ellátásra 70 frt évi díjért; a lefolyt tanévben átlag 70 tanuló étkezett; egész ingyen ellátásban és részben lakásban 7 kisebb felszolgáló tanuló részesült; tápintézeti segélyalakjában 1112 frt adatott; van az intézetben egy szegény tanulók segélyalapja is, melynek kiadása tankönyvekért 34 frt 75 kr, gyógyszerekért 8 frt 96 kr volt, takarékpénztárban kamatozik belőle 129 frt 68 kr. A tanulók létszáma következő: I. o. 44; II. o. 39; III. o. 23; IV. o. 28; V. o. 31; VI. o. 19; VII. o. 27; VIII. o. 32; összesen: 243. Ezek száma a tanév végére 238-ra fogyott le. Vallásra nézve ev. ref. volt 138, ág. hitv. 13, róm. kath. 39, gör. kel. 24, izr. 23, unitárius 1; anyanyelvre volt magyar 209, német 8, román 10, szerb 10, tót 1. Érettségi vizsgára 34 ifjú jelentkezett, kik közül írásbelire bocsátott 33; írásbelit sikerrel tett 31, szóbelit sikerrel tett 27, s ezek közül jelesen érett 3, jól 5, egyszerűen 19. — 6. A székely-udvarhelyi ev. ref. kollégium értesítője. Szerkesztette Gönczi Lajos, igazgató tanár. Az értesítő elején a tanév története áll. A tanárok létszáma a főgymnasiumban 12, az elemi iskolában 5. Ezekon kívül volt egy zene-tanár, 4 énektanító, egy tornamester és több magántanító. A főgymnasiumi tanulók létszáma következő: I. o. 25; II. o. 17; III. o. 28; IV. o. 19; V. o. 19; VI. o. 18; VII. o. 27; VIII. o. 11; összesen: 164, kik közül az év végére 147 növendék maradt meg. Vallás szerint volt ev. ref. 123, luth. 6, unitárius 5, róm. kath. 10, gör. kath. 2, gör. kel. 1; anyanyelv szerint pedig magyar 139, német 5, román 3. Érettségi vizsgálatra 11 ifjú jelentkezett, kik közül írásbelit 11, szóbelit pedig 7 növendék tett. Az elemi iskolák 4 osztályában év elején 118, évvégén 113 növendék volt.

Zsinati képviselők a heves-nagykunsági egyházmegyéből. Mint értesülünk, ez egyházmegyénkben zsinati képviselőkké

választottak Dorogi Lajos esperes, Győry Lajos főjegyző rendes és Madarász Imre országgyűlési képviselő póttagnak az egyházi, Horthy István gondnok, Losonczy Mihály tanácsbíró rendes, id. Székely Péter tanácsbíró póttagnak a világiak részéről. Madarász nem fogadván el a póttagságot, e hely betöltésére új szavazás rendeltetett.

Beküldettek. 1. Az evang. ref. tiszántúli egyházkerület 1891. május 21—23. napjain Debreczenben tartott első gyűlésének jegyzőkönyve. Kiadta Tóth Sámuel, egyházkerületi főjegyző. A nagyterjedelmű jegyzőkönyv már szétküldetett az illető egyházi hatóságoknak. — 2. A nagy-károlyi ev. ref. egyházmegye 1891. május 5-én Nagy-Károlyban tartott közgyűlésének jegyzőkönyve. Annak idején referátát közöltünk e közgyűlésről, most jelezzük e jegyzőkönyv megjelenését.

Szerk. posta. S. K. Bereg-Som. A tóháti lelkeszi kör munkáját köszönettel vettem. Mielőbb közleni fogom. — Kö-rözsvölgyi. A bihari egyházmegye közgyűléséről való referáda megérkezett. Köszönöm. Jövő számban megindítom.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

HIRDETÉSEK.

Pályázat.

A szatmári ev. reform. egyházmegyébe kebelezett fejér-gyarmati lelkeszi állomásra pályázat hirdettetik.

Évi javadalma: készpénzben 200 frt; 10 köből kétszeres búza; 12 öl kemény tűzifa; 82 hold szántó és kaszáló föld az úrbériség közt, melynek adóját az egyház fizeti s belőle 16 hold kaszáló termését felmíveli, beszállítja, vagy a jelen gyakorlat szerint e munka helyett 50 forintot fizet; lelkeszi telek kertje, a végén 5 vékás pusztja és a czinteremkert használata; 32 frt 23 kr. Kézy László-féle kis alapítvány évenkénti szabad hasznosítása; a törvényes palást-díj.

Az egyház II-od osztályba van sorozva; a fizetés pénzértéke az egyházmegye 1883. évben történt becsélése szerint 820 forintban volt megállapítva.

A kellőleg felszerelt kérvények nagytiszt. Kiss Áron esperes úrhoz Porcsmára augusztus 30-ikáig beküldendők.

Debreczen, 1891. aug. 30.

Révész Bálint,
püspök.

Pályázat

a tiszta-szentimrei ev. reform. egyház leánytanítói állomására.

Javadalom: tisztességes lakás, kerttel; készpénz 80 forint negyedévi részletekben; tíz köből kétszeres búza; hat köből árpa; hat köből őrlés; minden növények után (80—85) tandíjban egy véka árpa, fél véka tiszta búza, ötven krajczár és egy csirke, vagy e helyett 25 krajczár; kilenc hold és 1011 ö (1200 ölével) szántó föld; ismétlősök tanításáért a községtől 50 forint. Minden földadót az egyház fizet.

Kötelesség: az I—VI. leányosztály tanítása; kántor-fitanító netáni akadályoztatása esetén a templomi és temetési éneklés vezetése, az ismétlő iskolások oktatása.

Pályázhatnak ev. reform. vallású okleveles tanítók. Ha a választottnak oklevele nincs, egy év alatt megszerezni köteles. Kellően felszerelt kérvények folyó évi augusztus 20-ig alólírotthoz beküldendők. A megválasztott állomását azonnal, vagy legkésőbb f. évi szept. 1-én tartozik elfoglalni és csak egy évi sikeres működés után reményelheti állandósítását.

Tisza-Szentimre, 1891. július 30.

Kádár Antal,
evang. reform. lelkész.

Pályázat

a kunhegyesi ev. ref. egyház III-ik osztályú fitanítói állomására.

Javadalom:

1) 189 frt készpénz, melyből 50 frt lakbér.
2) 8 hold föld (1600 ölével) — adóját az egyház fizeti — 150 forintért haszonbérbe adható.

3) 85 véka búza.

4) 85 véka árpa.

5) 5 font faggyú.

6) 1 1/2 ö kemény tűzi fa.

Csak okleveles ev. ref. vallású tanítók pályázhatnak.

A megválasztott egy évi sikeres működés után állandósíttatik.

Pályázók felszerelt kérvényeiket augusztus hó 14-ig alólírotthoz küldjék be.

Kunhegyes, 1891. aug. 1.

Sarkadi N. István,
isk. széki elnök.

Pályázat tanári állásra.

A b.-somogyi ev. ref. egyházmegye csurgói főgymnasiumában egy tanári állás, melyhez a magyar és latin nyelv tanítása s lakbérrel együtt — biztos kilátással a későbbi emelkedésre már az első, illetve próba évre is 1150 frt javadalom van kötve, lehetőleg már jövő aug. hó 6-án, mikor az egyházmegye, melyé a betöltési jog, közgyűlését tartja, betöltendő levén: ez állásra pályázni kívánók, kik csak prot. vallásúak lehetnek s megválasztásukkal a tanári nyugdíjintézetnek is köteles és jogos tagjaivá lesznek, kellőleg felszerelt kérvényüknek, mihez okvetlen csatolandó rövid életrajzuk s egészségi bizonyítványuk is, aug. 4-ig alólírotthoz küldésére felhívatnak, később érkező kérvények is elfogadtnak ugyan, egész aug. 22-ig, s nincs kizárva a lehetőség, hogy ezek valamelyike lesz a nyertes: ezek azonban csak akkor jönnek figyelembe, ha a betöltés, — mire nézve a „Nemzet“ aug. 9-diki száma s ugyanazon napi számában lehetőleg több lap is értesíteni fogja a közönséget, — aug. 6-án meg nem történhetik.

Csurgó — Somogy — 1891. július 24.

Verbay István

2—2

ev. ref. lelkész,

a gymn. igazg. tanácsának elnöke.

Pályázat tanári állomásra.

A mezőturi ev. ref. hat osztályú gymnasiumban egy rendes tanári állomásra pályázat hirdettetik. Ezen tanszékekkel a következő tárgyak tanítása van összekötve a konventi tanterv által azokra megszabott óramennyiségben:

1. Természettan az IV., V., VI. osztályokban, mint főtárgy.

2. Mennyiségtan az I., II., III. osztályokban.

3. Földrajz a III-ik osztályban.

A 2. 3. szám alatt megjelölt tárgyak a megválasztandó egyén képesítése és egyéni hajlama szerint esetleg más tárgyakkal is fölcserélhetők.

Ezen állomás évi javadalma 800 frt fizetés és 100 frt lakbér az egyház pénztárából évnegyedes előleges részletekben.

Csak ev. ref. vallású egyének pályázhatnak. Okleveles, vagy az országos törvény által jogosított tanár állandósítása egy évi sikeres működés után következik be, a mely időtől fogva az illető a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanárok nyugdíj- és gyámintézetének jogos és kötelezett tagja leend. Oklevéllel nem bíró tanárjelölt a fenti fizetéssel ugyan, de csak helyettes tanárul alkalmaztatik, s állására nézve az 1883. évi XXX. t. cz. 30-ik szakasza az irányadó.

Pályázók a fent elsorolt kívánalmaknak megfelelően fölszerelt kérvényeiket alólírott igazgató tanácsi elnökhöz bezárólag f. évi aug. hó 13-ik napjáig küldjék be. A megválasztott f. évi szept. hó 1-ső napján tartozik hivatalát elfoglalni.

Mezőtur, 1891. július 28.

2—2

Lukács Dániel,

a gymn. igazgató tanács elnöke.